

๘. ทวินนัง พุทธนัง โลเก นุปปัชชนปัญฺหา ๕๗

พระราชชาติรสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน แม้พระพุทธรูปนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงภาสิตแล้วว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลายพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายสองพระองค์ พึงเกิดขึ้นไม่ก่อนไม่หลัง พร้อมกันในโลกธาตุอันเดียว ด้วยเหตุใด เหตุนี้ไม่ใช่เป็นที่ตั้งไม่ใช่โอกาส เหตุนี้อันบุคคลย่อมไม่ได้.'"

พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน พระตถาคตทั้งหลายแม่ทั้งปวง แม่เมื่อทรงแสดง ย่อมทรงแสดงธรรมทั้งหลาย มีในฝักฝ่ายแห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้สามสิบเจ็ด ก็เมื่อตรัส ย่อมตรัสอธิบายทั้งหลายก็เมื่อให้ศึกษาย่อมให้ศึกษาในสิกขาทั้งหลายสาม ก็เมื่อพราสสอน ย่อมพราสสอนเพื่อความปฏิบัติในความไม่ประมาท.

พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน ถ้าว่าเทศนาของพระตถาคตทั้งหลายแม่ทั้งปวงอย่างเดียวกัน กถาก็อย่างเดียวกัน สิกขาก็อย่างเดียวกัน ความพราสสอนก็อย่างเดียวกัน พระตถาคตทั้งหลายสองพระองค์ ย่อมไม่เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน, เพราะเหตุไร พระตถาคตสององค์จึงไม่เกิดในคราวเดียวกันเล่า? โลกนี้มีแสงสว่างเกิดแล้ว ด้วยความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธรูปแม่องค์เดียวก่อน, ถ้าว่าพระพุทธรูปที่สองพึงมี โลกนี้พึงมีแสงสว่างเกิดแล้วเกินประมาณ ด้วยแสงสว่างแห่งพระพุทธรูปทั้งหลายสอง, และพระตถาคตทั้งหลายสอง เมื่อจะกล่าวสอน พึงกล่าวสอนง่าย. เมื่อจะพราสสอน พึงพราสสอนง่าย. พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสนในข้อนั้นแก้ข้าพเจ้า ๆ พึงสิ้นความสงสัยอย่างไรเล่า?"

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร หมิ่นโลกธาตุนี้ ทรงพระพุทธรูปไว้ได้แต่พระองค์เดียว ย่อมทรงคุณของพระตถาคตไว้ได้แต่พระองค์เดียว; ถ้าว่าพระพุทธรูปที่สอง พึงเกิดขึ้น หมิ่นโลกธาตุนี้ พึงทรงไว้มิได้ พึงเขยื้อน พึงหวั่นไหว พึงเอนไป พึงทรุดลง พึงกวัดแกว่ง พึงเรี่ยราย พึงกระจัดกระจาย พึงเข้าถึงความตั้งอยู่ไม่ได้."

เปรียบเทียบเหมือนเรือที่ข้ามได้แต่คนเดียว ครั้นเมื่อบุรุษคนเดียวขึ้นแล้วพอดี, ถ้าว่าบุรุษที่สองพึงมาไซ้ เป็นผู้เช่นนั้นโดยอายุ และวรรณะ และวัยและประมาณ โดยอวัยวะใหญ่ย่อมและอ้วน, บุรุษนั้นพึงขึ้นสู่เรือนั้น, เรือนั้นจะพึงทรงกายของบุรุษทั้งสองไว้ได้หรือ?"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน เรือนั้นพึงเขยื้อน พึงหวั่นไหว พึงเอียง พึงเพียบลง พึงกวัดแกว่ง พึงเรี่ยราย พึงกระจัดกระจาย เข้าถึงความคงอยู่ไม่ได้ พึงจมลงในน้ำ."

ก. "ขอถวายพระพร เรือนั้นพึงทรงบุรุษสองคนไว้ไม่ได้ จมลงในน้ำ ฉันท, หมิ่นโลกธาตุนี้ ทรงไว้ได้แต่พระพุทธรูปพระองค์เดียว ทรงคุณของพระตถาคตไว้ได้แต่พระองค์เดียว ถ้าพระพุทธรูปที่สอง

เพิ่งเกิดขึ้น หมื่นโลกธาตุนี้ เพิ่งทรงไว้ไม่ได้ เพิ่งเขยื้อนและหวั่นไหวและเอนและทรุดลงและกวัดแกว่ง และเรี่ยราย และกระจัดกระจายไป เพิ่งเข้าถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ ฉะนั้น.

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ เพิ่งบริโภคโภชนะตามต้องการเพียงไร บุรุษนั้นยังโภชนะที่ ชอบใจให้เต็มยิ่งเพียงคอ อิ่มแล้วชุ่มแล้วบริบูรณ์แล้วไม่มีระหว่าง เป็นผู้แข็งดั่งไม้เท้ากัมไม่ลง เพิ่ง บริโภคโภชนะเท่านั้นอีกนั่นเทียว, บุรุษนั้นเพิ่งมีสุขบ้างหรือหนอ?"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า บุรุษนั้นเพิ่งบริโภคคราวเดียวเทียวตาย"

ถ. "ขอถวายพระพร ชื่อนี้ ฉันทิด, หมื่นโลกธาตุนี้ ทรงพระพุทธานุเจ้าไว้ได้แต่พระองค์เดียว ทรง คุณของพระตถาคตไว้ได้แต่พระองค์เดียว, ถ้าพระพุทธานุเจ้าที่สอง เพิ่งเกิดขึ้น หมื่นโลกธาตุนี้ เพิ่งทรงไว้ ไม่ได้ เพิ่งเขยื้อนหวั่นไหว เอนทรุดลง และกวัดแกว่งเรี่ยรายกระจัดกระจาย เข้าถึงความตั้งอยู่ไม่ได้ ฉะนั้นนั่นเทียว."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน แผ่นดินย่อมเขยื้อนด้วยหนักกรรมเกินหรือหนอแล?"

ถ. "ขอถวายพระพร เกวียนทั้งหลายสอง เต็มแล้วด้วยรัตนะเสมอชอบ, บุคคลทั้งหลายชน รัตนะแต่เกวียนเล่มหนึ่ง บรรทุกในเกวียนเล่มหนึ่ง, เกวียนนั้นเพิ่งรัตนะแห่งเกวียนทั้งหลาย แม้สอง ได้หรือไม่?"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า แม้ดุมของเกวียนนั้นเพิ่งแยก แม้กำทั้งหลายของเกวียนนั้นเพิ่งทำลาย แม้งของเกวียนนั้นเพิ่งตกลง แม้เพลของเกวียนนั้นเพิ่งทำลาย."

ถ. "ขอถวายพระพร เกวียนย่อมทำลายด้วยหนักรัตนะเกินหรือหนอแล?"

ร. "อย่างนั้นซี พระผู้เป็นเจ้า."

ถ. "ขอถวายพระพร เกวียนย่อมทำลายด้วยหนักรัตนะเกินฉันทิด, แผ่นดินย่อมเขยื้อนด้วยหนัก กรรมเกิน ฉันทิดนั่นเทียว. เอกก็เหตุนี้อันอาตมภาพสวดแล้ว เพื่อจะแสดงกำลังของพระพุทธานุเจ้า. พระ สัมมาสัมพุทธานุเจ้าทั้งหลายสองพระองค์ ย่อมไม่เกิดขึ้นในขณะอันเดียวกัน ด้วยเหตุใด บรรบพิตรจงฟัง เหตุนี้เป็นอย่างอื่นซึ่งมีรูปร่างในชื่อนั้น.

ขอถวายพระพร ถ้าพระสัมมาสัมพุทธานุเจ้าทั้งหลายสององค์ เพิ่งเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน, ความ วิวาทเพิ่งเกิดขึ้นแก่บริษัทของพระสัมมาสัมพุทธานุเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นว่า 'พระพุทธานุเจ้าของท่านทั้งหลาย พระพุทธานุเจ้าของเราทั้งหลาย' ดังนี้ บริษัททั้งหลายเพิ่งเกิดเป็นสองฝ่าย. เปรียบเหมือนความวิวาท เพิ่ง เกิดขึ้นแก่บริษัทของมหาอมาตย์สองคนผู้มีกำลังว่า 'อมาตย์ของท่านทั้งหลาย อมาตย์ของเราทั้งหลาย' ดังนี้ บริษัทย่อมเกิดเป็นสองฝ่าย ฉันทิด; ถ้าว่าพระสัมมาสัมพุทธานุเจ้าสองพระองค์ เพิ่งเกิดขึ้นในขณะอัน เดียวกัน ความวิวาทเพิ่งเกิดขึ้นแก่บริษัทของพระสัมมาสัมพุทธานุเจ้าทั้งหลายนั้นว่า 'พระพุทธานุเจ้าของ ท่านทั้งหลาย พระพุทธานุเจ้าของเราทั้งหลาย' ดังนี้ บริษัททั้งหลายเพิ่งเป็นสองฝ่ายเกิดขึ้น. พระสัมมาสัม

พุทธเจ้าทั้งหลายสองพระองค์ ย่อมไม่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันด้วยเหตุใด ความเกิดวิวาหนี้เป็นเหตุขึ้น
อันหนึ่งก่อน. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายสองพระองค์ ย่อมไม่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันด้วยเหตุใด
บรมบพิตรจงทรงฟังเหตุนี้ แม้อื่นอีกยิ่งขึ้นไป: ถ้าว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายสองพระองค์
เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน, คำที่ว่า 'พระพุทธรเจ้าผู้เลิศ' ดังนี้ นั้นพึงเป็นคำผิด คำที่ว่า พระพุทธรเจ้าเป็นผู้
ประเสริฐสุด' นั้นพึงเป็นคำผิด คำที่ว่า พระพุทธรเจ้าเป็นผู้ประเสริฐสุด' นั้นพึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า
'พระพุทธรเจ้าผู้วิเศษ' นั้นพึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า 'พระพุทธรเจ้าเป็นสูงสุด' นั้น' พึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า
'พระพุทธรเจ้าผู้บริบูรณ์' พึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า 'พระพุทธรเจ้าไม่มีใครเสมอ' ดังนี้ นั้นพึงเป็นคำผิด. คำ
ที่ว่า 'พระพุทธรเจ้าเป็นผู้เสมอด้วยพระพุทธรเจ้าไม่มีใครเสมอ' ดังนี้ นั้นพึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า
'พระพุทธรเจ้าไม่มีใครเปรียบ' นั้นพึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า 'พระพุทธรเจ้าไม่มีส่วนเปรียบ' นั้นพึงเป็นคำผิด.
คำที่ว่า 'พระพุทธรเจ้าไม่มีส่วนเปรียบ' นั้นพึงเป็นคำผิด. คำที่ว่า พระพุทธรเจ้าไม่มีบุคคลเปรียบ' นั้นพึง
เป็นคำผิด. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายสองพระองค์ ไม่เกิดขึ้นในขณะอันเดียวกันด้วยเหตุใด บรม
บพิตรจงรับเหตุนี้และว่าเป็นเหตุนี้โดยเนื้อความก่อน. ก็แหละพระพุทธรเจ้าองค์เดียวเท่านั้น ย่อม
เกิดขึ้นในโลกอันใด ความที่พระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้วองค์เดียวนั้น เป็นปกติโดยสภาวะของพระผู้
มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย ผู้ตรัสรู้แล้ว, เพราะเหตุไร? ความที่พระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้วองค์เดียวนั้น
เป็นปกติของพระผู้ที่มีพระภาคเจ้าทั้งหลายผู้ตรัสรู้แล้ว เพราะความที่คุณทั้งหลายของพระพุทธรเจ้าผู้
สัพพัญญูเป็นของใหญ่.

ขอดวยพระพร สิ่งใดแม้อื่นเป็นของใหญ่ในโลก สิ่งนั้นเป็นของอันเดียวเท่านั้น: แผ่นดินเป็น
ของใหญ่ แผ่นดินนั้นแผ่นดินเดียวเท่านั้น; สาคกรเป็นของใหญ่ สาคกรนั้นย่อมเป็นสาคกรเดียวเท่านั้น; พญา
เขาสีเนารูเป็นของใหญ่ พญาเขาสีเนารูนั้นลูกเดียวเท่านั้น; อากาศเป็นของใหญ่ อากาศนั้นอากาศเดียว
เท่านั้น; ท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่ ท้าวสักกะนั้นผู้เดียวเท่านั้น; มารผู้เป็นใหญ่ มารนั้นผู้เดียวเท่านั้น;
มหาพรหมผู้เป็นใหญ่ มหาพรหมนั้นผู้เดียวเท่านั้น พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ใหญ่
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นองค์เดียวเท่านั้นในโลก แผ่นดินเป็นต้นย่อมเกิดขึ้นในโลกใด
โอกาสของแผ่นดินเป็นต้นอื่น ในโลกนั้นย่อมไม่มี. เพราะเหตุนี้ พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
องค์เดียวนั้นเทียว ย่อมเกิดขึ้นในโลก."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ปัญหาพระผู้เป็นเจ้าแก้ดีแล้ว ด้วยเหตุทั้งหลายเครื่องอุปมา, แม้บุ
คคลไม่ฉลาดได้ฟังข้อแก้ปัญหานั้น พึงชอบใจ, จะป่วยกลัวอะไรเล่า บุคคลผู้มีปัญญาใหญ่หลวง เช่น
ข้าพเจ้าจักไม่ชอบใจ; ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ข้อวิสัยปัญหาของพระผู้เป็นเจ้านั้นสมอย่างนั้น,
ข้าพเจ้ายอมรับรองอย่างนั้น."